

22 May 2013 Wednesday 16:00-18:00

Chairmen: Demirhan Erdemir A., Elçioğlu Ö.

TIP YAZMALARININ KORUYUCUSU VE FAYDALI BİR DROG: KEBİKEÇ BİTKİSİ

Nuriye Değirmen¹

¹Academic Staff, Dumlupınar University Health School, ndegirmen@hotmail.com

Tıp tarihimizde en önemli kaynaklar el yazması eserlerdir. Bu eserlerin korunması da ayrıca dikkat edilmesi gereken bir konudur. Eskiden el yazması eserleri kemiren kitap kurtları vardı. Çünkü kitap yapımı tekniğinde, balmumu (asal), nişasta hamuru ve doğal yapıştırıcı gibi maddeler kullanılmaktaydı. Bunlar kurtların kitapları kemirmesine zemin hazırlamaktaydı. Bunun için yazarlar, yazdıkları kitabın başına ya da sonuna “Ya Kebikeç” sembolünü çizerlermiş.

Tıp yazmalarında Kebikeç’in bir drog olarak çeşitli rahatsızlıklarda kullanıldığı, asyatik bir bitki olduğu; Ranunculus asiaticus, Dügün Çiçeği şeklinde ifade edildiği bilinmektedir. İbn-i Sina, İbn-i Baytar, Plinus ve Galen’in kitaplarında bu bitkinin; yara iyileşmesi, diş ağrısı ve kellik gibi tedavi edici etkilerinden bahsedilmektedir. Günümüz halk tıbbında da kullanılan bu bitkinin Türkiye’nin güneyinde, Irak’ın kuzeyinde ve İran’ın batısında yetiştiği, nemli ve ıslak ortamı sevdiği, çiçeklerinin bazen parlak sarı, beyaz veya kırmızı olduğu, zehirli bileşikler içerdiği, çoğu canlının bu çiçekten uzak durduğu belirtilmiştir.

Ancak kebikecin bir tılsım mı, bir çeşit muska dili mi, müekkel melek mi, bir cin mi, Hint mitolojisinden alınmış ilahi bir öge mi, böceklere hükmeden kralın ismi mi, çavuşkuşu (hudhud) olup, tüylerinin el yazmasını koruduğu mu, böceklere karşı etkili bir zehir mi yoksa kendisinden şifa umulan bir drog mu olduğu konusunda çeşitli tartışmalar yürütülmüştür. Bu bildiride bu farklı görüşlere değinilecektir. Tıp tarihi ile ilgili kaynaklar incelendiğinde, eski tıp teorileri ve tarihimizde bitkisel drogları uygulama şekillerimiz göz önüne alındığında, bitkisel tedavileri uygularken ruhsal yönümüzü de göz ardı etmediğimiz, belirli tılsım, dua, ritüel ve tütsüler ile tıbbi uygulamalarımızı birleştirdiğimizi görmekteyiz. Kebikeç konusunun daki karışıklık da buradan geliyor olabilir.

Anahtar Kelimeler: Kebikeç, Tıp yazması

A PROTECTIVE SUBSTANCE FOR MEDICAL MANUSCRIPTS AND A USEFUL DRUG: KEBİKEÇ

The most valuable resources in our history of medicine are handwritten manuscripts. Preserving these manuscripts is an important issue that requires careful attention and effort. In the past there were specific worms eating handwritten works since certain materials were used to produce books such as wax, starch paste and natural adhesives, which attracted these specific worms to corrode the books written in the past. To avoid this harm, the authors used to draw the symbol of “Ya Kebikeç” on the first or last pages of the books they wrote. According to medical manuscripts, Kebikeç was used as a drog to treat many illnesses, had an Asian origin and was also called as “Ranunculus asiaticus” (DÜĞÜN ÇİÇEĞİ). In the books written by Ibn-I Sina, İbn-I Baytar and Galen, the healing effects of this herb on certain health problems such as wounds, toothache and baldness were mentioned.

Still being used today as alternative medicine, this herb is known to have the following features: being endemic to south of Turkey, north of Iraq and west of Iran; thriving best in wet and humid environments; blossoming bright yellow, white or red flowers; containing toxic components. It was also reported that many living creatures avoid eating this plant. However; there have been many speculations about the uses and benefits of “Kebikeç” throughout history such as “is it a spell or charm or a pesticide or a healing drog? This study will examine these different perspectives. When the resources about the history of medicine are examined, we clearly see that psychological state is not ignored while applying herbal treatments, and also prayers, rituals and incense are combined with medical practices. Most probably, the current confusion about “kebikeç” is due to these beliefs and assumptions.

Keywords: Kebikeç, Medical manuscript